

Cvičenia z dejepisu

Učebné osnovy povinne voliteľného predmetu

Názov predmetu:	Cvičenia z dejepisu
Časový rozsah výučby:	4. ročník – 1 hod. týždenne – spolu 30 vyuč. hodín
Škola	Gymnázium sv. Andreja v Ružomberku, Nám. A. Hlinku č. 5, 034 50, Ružomberok
Kód a názov študijného odboru	79025 – gymnázium (od 2009/2010) 7902 J – gymnázium (od 2012/2013)
Stupeň vzdelania	ISCED 3A
Forma štúdia	Denná
Vyučovací jazyk	Slovenský jazyk

1. Charakteristika vyučovacieho predmetu

Dejepis spolu s humánnou zložkou geografie a občianskou náukou tvorí vzdelávaciu oblasť Človek a spoločnosť. Je v nej však samostatným predmetom a spolu s nimi v interaktívnych vzťahoch predstavuje jeden z významných prostriedkov procesu humanizácie žiakov.

Tí si v ňom postupne osvojujú kultúru spoločenskej komunikácie a demokratické spôsoby svojho konania na základe oboznamovania sa s historickým procesom ako jedným zo základných predpokladov komplexného poznávania sveta a ľudskej spoločnosti.

Hlavnou funkciou dejepisu je kultivovanie historického vedomia žiaka ako celistvej osobnosti a uchovanie kontinuity historickej pamäti v zmysle odovzdávania historickej skúsenosti či už z miestnej, regionálnej, celoslovenskej, európskej alebo svetovej perspektívy. Súčasťou jej odovzdávania je predovšetkým postupné poznávanie takých historických udalostí, dejov, javov a procesov v priestore a čase, ktoré zásadným spôsobom ovplyvnili vývoj slovenskej spoločnosti a premietli sa do obrazu našej prítomnosti. Pričom kladie dôraz na dejiny 19. a 20. storočia, v ktorých môžeme nájsť z väčšej časti korene súčasných spoločenských javov i problémov. Takto vedie žiakov k úcte k vlastnému národu, k rozvíjaniu vlastenectva ako súčasti kultivovania ich historického vedomia, v ktorom rezonuje i úcta k iným národom a etnikám, rovnako tak rešpektovanie kultúrnych a iných odlišností, ľudí, rôznych diverzifikovaných skupín a spoločenstiev. Prispieva tak k rozvíjaniu hodnotovej škály demokratickej spoločnosti. Rovnako dôležitosť pripisuje aj demokratickým hodnotám európskej civilizácie.

2. Ciele vyučovacieho predmetu

Už zo samotného zaradenia dejepisu v rámci vzdelávacej oblasti sa dá identifikovať jeho hlavný cieľ, ktorý spočíva v získavaní informácií o minulosti, ich triedení a analýze, na základe ktorej žiaci pochopia súčasné spoločenské dianie a dokážu si tak naň vytvoriť vlastný názor. Predchádzajúce ciele je možné dosiahnuť zodpovedným prístupom učiteľa k vyučovaniu dejepisu, ale najmä využívaním inovatívnych metód vyučovania, metód aktívneho učenia, samostatnej práce (rekonštrukčnej a reprodukčnej), informatizáciou

dejepisného vyučovania a modernými koncepciami vyučovania, ako sú kooperatívne a projektové vyučovanie.

Dejiny 19. a 20. storočia mali najväčší vplyv na formovanie súčasného sveta resp. Európy a sú hlavným tvorcom dnešných spoločenských javov a problémov. Súčasťou historického vedomia má byť aj úcta k iným národom a etnikám a rešpektovanie kultúrnych a iných odlišností. Najlepším spôsobom sa tieto ciele dajú naplniť poukázaním na dôsledky autoritatívnych režimov v Európe a vo svete v 20. storočí, ktoré viedli k prenasledovaniu, k holokaustu alebo ku genocídam rôzneho druhu a tak prispieť k rozvíjaniu hodnôt v demokratickej spoločnosti, ktoré sú základom dnešného európskeho spoločenstva.

Princípy humanity, tolerance a demokracie patria medzi hlavné piliere súčasnej modernej spoločnosti. Na pozadí vzniku autoritatívnych režimov a totalitných diktatúr, holokaustu a iných foriem genocídy môže učiteľ výstižne vykresliť následky ich porušovania v minulosti a na základe toho si žiak dokáže vytvoriť obraz o tom, čo so sebou prináša nerešpektovanie základných ľudských princípov, čím sa formuje osobnosť samotného žiaka. Učiteľ zároveň musí venovať zvýšenú pozornosť v oblasti výučby žiakov smerujúcej k posilneniu povedomia v oblasti ľudských práv, efektívnej a cielenej prevencii prejavov rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu, extrémizmu a ostatných foriem intolerancie.

3. Výchovné a vzdelávacie stratégie

Základné predmetové kompetencie (spôsobilosti)

Žiaci si kladú otázky

- použijú ich na osvojovanie daných významov, ktoré súvisia s riešením základných operácií
 - s historickým časom
 - zaraďovať historické fakty, udalosti, javy, procesy v chronologickej postupnosti
 - zaraďovať historické fakty, udalosti, javy, procesy do synchronných celkov
 - rozpoznať nerovnomernosť historického vývoja na základe prijatých kritérií
 - identifikovať rôzne časové štruktúry historického vývoja
 - používať periodické termíny – medzníky ako jeden z prostriedkov orientácie v minulosti
- s historickým priestorom
 - rozlišovať medzi miestnymi, regionálnymi, národnými, globálnymi historickými javmi a procesmi
 - vystihnúť základné vývinové charakteristiky miestnych, regionálnych, národných, globálnych historických javov a procesov a prepojenosť medzi nimi
 - chápať vzájomnú prepojenosť a podmienenosť hospodárstva, politiky, sociálnej organizácie a kultúry
- s historickými faktami, udalosťami, javmi a procesmi
 - vyčleniť jednotlivú historickú udalosť, jav, proces
 - charakterizovať historické udalosti, javy, procesy na základe určujúcich znakov
 - určiť príčiny a vymedziť dôsledky historických udalostí, javov a procesov
 - vymedziť a popísať charakteristické znaky jednotlivých historických období, civilizácií, kultúr

- objasniť vývinové a typologické zvláštnosti historických období, civilizácií v jednotlivých krajinách, oblastiach a regiónoch
- charakterizovať vzhľadom na historickú podmienenosť ekonomické, sociálne, politické a kultúrne faktory, ktoré ovplyvňovali historický vývoj
- určiť vzhľadom na historickú situáciu význam a úlohu jednotlivých oblastí života spoločnosti a človeka, predovšetkým mytológiu, náboženstvo, vedy, umenie, každodenný život
- aplikujú ich v nových situáciách, v „skúmateľských“ postojoch a pracovných postupoch pri analýze školských historických písomných, obrazových, grafických a hmotných prameňov - stopách po minulosti
 - pri vymedzovaní predmetu skúmania
 - pri analyzovaní štruktúry problému
 - pri rozlišovaní kľúčových problémov, otázok
 - pri vyjadrovaní toho, čo už vieme a čo ešte musíme odhaliť
 - pri myslení v alternatívach
 - pri vytvorení plánu skúmania
 - pri komunikácii v „skúmateľskom“ tíme o výsledkoch skúmania
 - pri vytváraní záznamu zo skúmania
- pri vyhľadávaní relevantných informácií
 - z rôznych zdrojov – textov verbálnych, obrazových, grafických i z textov kombinovaných
 - z učebníc, cvičebníc, pracovných zošitov, slovníka cudzích slov, atlasov, novín, časopisov, webových stránok
 - z odbornej, populárnovedeckej literatúry a historickej beletrie
- pri využívaní týchto informácií a verifikovaní ich hodnoty
 - pri vyberaní informácií
 - pri organizovaní informácií
 - pri porovnávaní informácií
 - pri rozlišovaní informácií
 - pri zaraďovaní informácií
 - pri kritickom zhodnotení rôznych zdrojov informácií
- pri štruktúrovaní výsledkov, výstupov a potvrdení vybraného postupu
 - pri zoradení výsledkov
 - pri rozpoznaní podstatného od nepodstatného
 - pri určovaní podstatného, kľúčového
 - pri integrovaní výsledkov do chronologického a historického rámca
 - pri vyhodnocovaní správnosti postupu
 - pri tvorbe súboru vlastných prác (portfólio)

Uvedený komplex študijných (predmetových) kompetencií (spôsobilostí) sa spresňuje, konkretizuje v učebných požiadavkách v jednotlivých tematických celkoch učebného obsahu v podobe systematizovaného výkonového štandardu.

4. Stratégie vyučovania

Metódy, formy a prostriedky vyučovania dejepisu majú stimulovať rozvoj poznávacích schopností žiakov, podporovať ich cieľavedomosť, samostatnosť a tvorivosť.

Uprednostňujeme také stratégie vyučovania, pri ktorých žiak ako aktívny subjekt v procese výučby má možnosť spolurozhodovať a spolupracovať, učiteľ zase má povinnosť motivovať, povzbudzovať a viesť žiaka k čo najlepším výkonom, podporovať jeho aktivity všeobecne, ale aj v oblasti zvýšeného záujmu v rámci študijného odboru. Stimulovať poznávacie činnosti žiaka predpokladá uplatňovať vo vyučovaní predmetu dejepis proporcionálne zastúpenie a prepojenie empirického a teoretického poznávania. Výchovné a vzdelávacie stratégie napomôžu rozvoju a upevňovaniu kľúčových kompetencií žiaka. V tomto predmete budeme rozvíjať a skvalitňovať kľúčové kompetencie komunikatívne a sociálno - interakčné, interpersonálne a intrapersonálne, spôsobilosti tvorivo riešiť problémy, spôsobilosti využívať informačné technológie a spôsobilosti byť demokratickým občanom. Preto je dôležitou súčasťou teoretického poznávania a zároveň prostriedkom precvičovania, upevňovania, prehĺbovania a systematizácie poznatkov okrem iného aj riešenie kvantitatívnych a kvalitatívnych úloh z učiva jednotlivých tematických celkov, úloh komplexného charakteru, ktoré umožňujú spájať a využívať poznatky z viacerých častí učiva v rámci medzipredmetových vzťahov najmä s náboženskou výchovou, etickou výchovou a občianskou výchovou.

Postupy a metódy: využitie IKT, zážitková forma vyučovania vo forme besedy resp. exkurzie, práca s historickými prameňmi a metodickými listami, film

5. Učebné zdroje

Učebnice dejepisu pre 3. ročník gymnázií a stredných škôl, metodické listy a materiály, filmové dokumenty, karikatúry a osobné svedectvá

6. Medzipredmetové vzťahy a prierezové témy

Zaradené prierezové témy:

1) Osobnostný a sociálny rozvoj:

U žiakov rozvíjame predovšetkým :

- a/ osobné a sociálne spôsobilosti tak, aby boli schopní sebareflexie a sebapoznávania - v tom vidíme dôležitý predpoklad k tomu, aby dokázali prevziať zodpovednosť za svoje konanie, osobný život a sebapoznávanie
- b/ pomáhať žiakom uvedomiť si vlastnú osobnosť
- c/ pestovať kvalitné medziľudské vzťahy

2) Mediálna výchova :

Vedíme žiakov k tomu, aby :

- a/ dokázali zmysluplne, kriticky a selektívne využívať médiá a ich produkty
- b/ si vedeli vytvoriť svoj vlastný názor na základe prijímaných informácií
- c/ si dokázali uvedomiť negatívny vplyv médií na svoju osobnosť a snažili sa ho zodpovedným prístupom eliminovať

3) Environmentálna výchova :

Vedíme žiakov k tomu, aby si uvedomili :

- a/ vzťah medzi vývojom ľudskej populácie a výsledkami civilizačného pokroku k stavu životného prostredia v rôznych častiach sveta
- b/ ako sociálne a kultúrne vplyvy determinujú ľudské hodnoty a správanie
- c/ na základe historickej skúsenosti, že život je najvyššou hodnotou
- d/ že je potrebné vnímavo a citlivo pristupovať ku kultúrnemu dedičstvu

4) *Tvorba projektu :*

Cieľom je :

- a/ vedieť získavať informácie, zhromažďovať, triediť a selektovať ich
- b/ na základe získaných informácií vedieť formulovať uzávery a prezentovať ich
- c/ naučiť sa riadiť seba, tím a vedieť si vypracovať harmonogram prác

5) *Multikultúrna výchova :*

Na základe historických skúseností sa zameriavame :

- a/ na spoznávanie iných kultúr, ich pochopenie a akceptáciu
- b/ na rozvoj medziľudskej tolerancie

7. Systém hodnotenia a klasifikácie žiakov

Hodnotenie žiaka sa v rámci vzdelávania vykonáva podľa úrovne dosiahnutých výsledkov. Prospech žiaka sa klasifikuje stupňami: 1 – výborný, 2 – chváľitebný, 3 – dobrý, 4 – dostatočný a 5 – nedostatočný. Predmetom hodnotenia je úroveň dosiahnutých vedomostí a zručností podľa platných učebných osnov a vzdelávacích štandardov. Jednotlivé stupne prospechu sú odlišené mierou ovládania požadovaných poznatkov, faktov, pojmov, definícií a porozumeniu medzi nimi, ako aj kvalitou a rozsahom získaných zručností vykonávať požadované činnosti.

Žiak je z predmetu skúšaný ústne, písomne alebo prakticky. Žiak by mal byť v priebehu polroka z jedného vyučovacieho predmetu s hodinovou dotáciou jedna hodina týždenne vyskúšaný minimálne dvakrát. Z vyučovacieho predmetu s hodinovou dotáciou vyššou ako jedna hodina týždenne by mal byť žiak v priebehu polroka skúšaný minimálne trikrát.

Pri ústnom skúšaní je žiak klasifikovaný známku. Hodnotenie písomnej práce je vyjadrené známku. Podkladom pre súhrnnú klasifikáciu predmetu sú známky z ústnych odpovedí a známky z písomných prác. Pri určovaní stupňa prospechu na konci klasifikačného obdobia sa hodnotí kvalita práce a učebné výsledky, ktoré žiak dosiahol počas celého klasifikačného obdobia. Pritom sa prihliada na systematickosť v práci žiaka, na jeho prejavované osobné a sociálne kompetencie ako je zodpovednosť, snaha, iniciatíva, ochota a schopnosť spolupracovať, a to počas celého klasifikačného obdobia. Výsledný stupeň prospechu sa neurčuje na základe priemeru známok získaných v danom klasifikačnom období, ale prihliada k dôležitosti a váhe jednotlivých známok.

Stupňom 1 – výborný sa žiak klasifikuje, ak ovláda požadované poznatky, fakty, pojmy, definície a zákonitosti presne a úplne a rozumie vzťahom medzi nimi. Pohotovo vykonáva požadované intelektuálne a motorické činnosti. Samostatne a tvorivo aplikuje osvojené poznatky a zručnosti pri riešení teoretických a praktických úloh, pri výklade a hodnotení javov a zákonitostí. Jeho ústny a písomný prejav je správny, presný a výstižný. Grafický prejav je presný a estetický. Výsledky jeho činnosti sú kvalitné, len s menšími nepresnosťami. K požadovaným záležitostiam vie jasne a pohotovo zaujať postoj a vyjadriť vlastné stanovisko. Žiak je schopný pracovať samostatne aj v skupine.

Stupňom 2 – chváľitebný sa žiak klasifikuje, ak má v presnosti a úplnosti požadovaných poznatkov, faktov, pojmov, definícií a zákonitostí ojedinelé medzery a rozumie vzťahom medzi nimi. Pri vykonávaní požadovaných intelektuálnych a motorických činností prejavuje nepresnosti, tie však vie s pomocou učiteľa korigovať. Samostatne alebo na základe menších podnetov učiteľa aplikuje osvojené poznatky a zručnosti pri riešení teoretických a praktických úloh, pri výklade a hodnotení javov a zákonitostí. Jeho ústny a

písomný prejav má menšie nedostatky v správnosti, presnosti a výstižnosti.. Grafický prejav je estetický, bez väčších nepresností. Výsledky jeho činnosti sú kvalitné, len s menšími nepresnosťami. K požadovaným záležitostiam vie zaujať postoj a vyjadriť vlastné stanovisko. Žiak je schopný pracovať samostatne aj v skupine.

Stupňom 3 – dobrý sa žiak klasifikuje, ak má v presnosti a úplnosti osvojenia požadovaných poznatkov, faktov, definícií a zákonitostí menšie medzery. Pri vykonávaní požadovaných intelektuálnych a motorických činností, ako aj pri aplikácií osvojených poznatkov a zručností pri riešení teoretických a praktických úloh sa dopúšťa chýb. Závažnejšie nepresnosti a chyby dokáže s pomocou učiteľa korigovať. V ústnom a písomnom prejave má nedostatky v správnosti, presnosti a výstižnosti. V kvalite výsledkov jeho činnosti a v grafickom prejave sa objavujú častejšie nedostatky, grafický prejav je menej estetický. K požadovaným záležitostiam vie menej pohotovo zaujať postoj a vyjadriť vlastné stanovisko. Žiak je schopný pod dohľadom pedagóga samostatne pracovať. Má priemerne rozvinuté zručnosti práce v skupine.

Stupňom 4 – dostatočný sa žiak klasifikuje, ak má v presnosti a úplnosti osvojenia požadovaných poznatkov, faktov, definícií a zákonitostí závažné medzery. Pri vykonávaní požadovaných intelektuálnych a motorických činností, ako aj pri aplikácii osvojených poznatkov a zručností pri riešení teoretických a praktických úloh sa dopúšťa závažných chýb. Jeho ústny a písomný prejav má vážne nedostatky v správnosti, presnosti a výstižnosti. V kvalite výsledkov jeho činnosti a v grafickom prejave sa objavujú častejšie nedostatky, grafický prejav je menej estetický. Závažné nedostatky a chyby dokáže žiak s pomocou učiteľa opraviť. K požadovaným záležitostiam nevie pohotovo zaujať postoj a s problémami vyjadruje vlastné stanovisko. Pri samostatnom štúdiu má žiak vážne problémy. Nemá dostatočne rozvinuté zručnosti spolupráce.

Stupňom 5 – nedostatočný sa žiak klasifikuje, ak si požadované poznatky, fakty, definície a zákonitosti neosvojil. Trvale má závažné nedostatky vo vykonávaní požadovaných intelektuálnych a motorických činností. Nie je schopný riešiť teoretické a praktické úlohy kvôli chýbajúcim vedomostiam a zručnostiam. Jeho písomný a ústny prejav je nevyhovujúci. K požadovaným záležitostiam nevie zaujať postoj a nie je schopný vyjadriť vlastné stanovisko. Žiak nie je schopný uspokojivo pracovať ani pod trvalým dohľadom učiteľa. Nezapája sa do práce v skupine.

Z písomných prác a didaktických testov sa žiak hodnotí na základe dosiahnutých výsledkov vyjadrených percentuálnou formou:

100	–	90%	1 (výborný)
89	–	75%	2 (chváľitebný)
74	–	50%	3 (dobrý)
49	–	30%	4 (dostatočný)
29	–	0%	5 (nedostatočný)

Váha jednotlivých známok:

1. Písomné práce z tematického celku: váha 3
2. Ústna odpoveď, neohlásené previerky (malé): váha 2
3. Referát, projekt, samostatná práca, domáce úlohy, aktivita: váha 1

Pri klasifikácii žiaka sa berú do úvahy všetky známky. Dopredu ohlásené písomné práce sú pre žiaka povinné. Ak ich žiak nemôže napísať v pôvodnom termíne, je jeho

povinnosťou dohodnúť si s vyučujúcim náhradný termín po príchode do školy. V prípade dlhodobej absencie sa vyučujúci dohodne so žiakom na termínoch skúšania.

8. Tematické okruhy predmetu

1. Komunizmus
2. Fašizmus
3. Nacizmus
4. Holokaust
5. Slovenský štát 1939 – 1945
6. Komunistická diktatúra v Československu po roku 1948

Obsah vzdelávania

Učebné osnovy sú totožné so vzdelávacím štandardom ŠVP pre príslušný predmet.

V zmysle odporúčania Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky sa k ŠVP s platnosťou od 1. septembra 2016 bude vo všetkých ročníkoch vo vyučovaní predmetu dejepis venovať zvýšená pozornosť v oblasti výučby žiakov smerujúcej k posilneniu povedomia v oblasti ľudských práv, efektívnej a cielenej prevencii prejavov rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu, extrémizmu a ostatných foriem intolerancie.

Rozdelenie hodín a rozvrhnutie vzdelávacieho obsahu obsahuje tematicko výchovno-vzdelávací plán prerokovaný na predmetovej komisii.